

ภาวะผู้นำตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5*

The Leadership According to IV Bala of Basic Education School
Administrators under the Khonkaen Primary Educational Service
Area Office 5

พระมหาศรัณญอุทยาวโร (ปิ่นอำคา)
Phra Maha Saranu Uthayawaro (Pin Amkha)
ธีระศักดิ์ บึงมูม
Teerasak Buengmum
สังวาล เพ็ญยุระ
Sangwan Piyura
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya
E-mail: Sangwan @gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมภาวะผู้นำตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม คือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จำนวน 329 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .99 สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test แบบ Independent sample) การทดสอบค่าเอฟ (F-test แบบ One-way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Fisher's

* Received 20 July 2019; Revised 19 August 2019; Accepted 7 September 2019

Least Significant Difference : LSD) 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 6 คน และครูผู้สอน จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 12 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและหาข้อสรุป

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, หลัทธิ 4, ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the leadership according to IV Bala (bala, power) of the basic education school administrators under the Khonkaen Primary Educational Service Area Office V; 2) to compare the mean scores of the leadership of the administrators based on the factors: position, school size and working experience; 3) to study the ways to develop and promote the mentioned leadership. This study employed the mixed research methodologies: 1) for the quantitative research, its samples included 329 of educational administrators and teachers under the Khonkaen Primary Educational Service Area Office V; the tools used was a questionnaire with its reliability value of .99 and the statistics used in data analysis were: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test (Independent Sample), f-test (One-way ANOVA) and Fisher's Least Significant Difference: LSD.; 2) for the qualitative research, the target group included 6 administrators and 6 teachers (total 12), selected by purposive sampling; in this process, an interview form was used to collect the data before content analysis was used to find the conclusion.

Keyword : Leadership, IV Bala, Basic Education School Administrators.

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนไทยทุกช่วงวัย มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีระบบเศรษฐกิจที่มีโครงสร้างที่เข้มแข็ง มีเสถียรภาพ แข่งขันได้ยั่งยืน มีความมั่นคงทางพลังงาน มีการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค มีโครงสร้างพื้นฐานที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐานสากล รักษาทุนธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมสู่ความสมดุลของระบบนิเวศ สร้างความมั่นคงภายในประเทศ ป้องกันและลดผลกระทบจากภัยคุกคามข้ามชาติรวมทั้งให้ประเทศไทยมี

บทบาทสำคัญต่อความร่วมมือในการพัฒนาภายใต้กรอบข้อตกลงต่างๆ ในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และโลก มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้ภาครัฐมีประสิทธิภาพสูงขึ้น สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งถึง ตรวจสอบได้และปราศจากคอร์รัปชัน ซึ่งได้กำหนดให้การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพมนุษย์เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการขับเคลื่อนแผนให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้น การพัฒนาการศึกษาของชาติจึงเป็นภารกิจหลักในการพัฒนาคน อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในทุกกระบวน โดยมีกรอบทิศทาง การพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เป็นกรอบในการดำเนินการ เพื่อให้การพัฒนาประเทศในทุกกระบวนมีความสอดคล้องกัน และนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาประเทศให้ “มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : 11)

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ทำให้การบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปในสถานศึกษาจะเกิดประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีลักษณะภาวะผู้นำสูง เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เหมาะสมทันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคโลกาภิวัตน์ และเข้ากับทุกสถานการณ์ได้โดยใช้ความรู้ความสามารถให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้มีนโยบายในการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาโดยการปฏิรูปการศึกษา กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษา คือปฏิรูปสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาหลักสูตร และกระบวนการการเรียนการสอนสถานศึกษาเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่สำคัญที่สุดในการจัดการศึกษา (วิโรจน์ สารรัตนะ และ นวลจันทร์ จันทนพ, 2559 : 1)

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่ง นับว่ามีความสำคัญต่อการจัดการทางการศึกษา ผู้บริหารที่มีความเป็นผู้นำจะส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยทั่วไปคุณลักษณะของผู้บริหารจัดการ จะต้องเป็นผู้มีความรู้ดีมีปฏิภาณไหวพริบดีมีบุคลิกภาพดีมีความคิดริเริ่ม รู้จักปรับปรุงแก้ไข มีความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจ มีความเข้าใจบุคลิกทั่วไปและเข้าใจสังคมได้ดีมีความอดทนและรับผิดชอบสูง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีประสานงานได้ดีมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงและเป็นที่ยอมรับนับถือ ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น มีความยุติธรรม ลักษณะดังกล่าวไม่ได้หากันได้ง่ายๆ ในสถานศึกษา ที่หายากยิ่งกว่านั้น คือ ภาวะผู้นำ หรือความเป็นผู้นำ (ธร สุนทรายุทธ, 2551 : 325) ปัญหาของผู้บริหารโรงเรียนที่พบมาก คือ ความไม่เด็ดขาดและไม่หนักแน่นในการพิจารณาตรวจสอบเรื่องราวต่างๆ ความไม่เป็นกลาง รวมไปถึงความลำเอียงที่มีต่อผู้ร่วมงาน และผู้บริหารมีภาระงานมาก จึงไม่ค่อยมีเวลาในโรงเรียนเท่าที่ควร การกระจายอำนาจการบริหารไม่ชัดเจน จึงเป็น

สาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้ง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เกิดจากการขาดคุณธรรม จริยธรรม และภาวะผู้นำของผู้บริหารทั้งสิ้น ผลกระทบของปัญหาเหล่านี้นอกจากจะทำให้กระบวนการบริหาร ภายในโรงเรียนไม่เข้มแข็ง และทำลายขวัญกำลังใจของครูในโรงเรียนแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน อันจะทำให้คุณภาพด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนไม่ได้มาตรฐานอีกด้วย (พระครูภัทร ธรรมคุณ : 2)

ภาวะผู้นำตามหลักพละ 4 เป็นพฤติกรรมความเป็นผู้นำที่มีธรรมะอันเป็นกำลังที่เกิดจากความประพฤติปฏิบัติที่เป็นหลักประกันของชีวิต ซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองจนไม่มีความหวาดหวั่นกลัวภัยประกอบด้วย 4 ประการ กล่าวคือ 1) ปัญญาพละ กำลังปัญญา คือ ได้ศึกษา มีความรู้ความเข้าใจถูกต้องชัดเจน ในเรื่องราวและกิจการที่ตนเกี่ยวข้อง ตลอดไปถึงสถานะอันเป็นธรรมดาของโลกและชีวิต เป็นผู้กระทำการต่างๆ ด้วยความเข้าใจเหตุผลและสภาพความจริง 2) วิริยพละ กำลังความเพียร คือ เป็นผู้ประกอบกิจการหน้าที่การงานต่างๆ อยู่ตลอดเวลา ด้วยความบากบั่นพยายาม ไม่ได้ทอดทิ้งหรือย่อหย่อนท้อถอย 3) อนุวัชพละ กำลังสุจริต หรือกำลังความบริสุทธิ์คือมีความประพฤติและทำหน้าที่การงานสุจริตไร้โทษ สะอาดบริสุทธิ์ไม่มีข้อที่ใครจะติเตียนได้และ 4) สังคหพละ กำลังการสงเคราะห์คือ ได้ช่วยเหลือเกื้อกูล ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์เป็นสมาชิกที่มีคุณประโยชน์ของชุมชน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556 : 57-58)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยภาพรวม ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยหลายอย่าง ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอน 2) ปัจจัยด้านการนิเทศ กำกับติดตาม (กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5, 2559 : 79) ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่จะเป็นผู้นำพาบุคลากรในสถานศึกษาแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์กล่าวคือ มีภาวะผู้นำตามหลักปัญญาพละ อีกทั้งเป็นผู้ที่มุ่งมั่นพยายามช่วยเหลืออำนวยความสะดวก ส่งเสริมและพัฒนาครูผู้สอนในสถานศึกษาของตนกล่าวคือมีภาวะผู้นำตามหลักวิริยพละ รวมถึงมีการดำเนินงานในการบริหารสถานศึกษาอย่างจริงจัง ด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ไม่มีความลำเอียงโดยประการทั้งปวง เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ มีภาวะผู้นำตามหลักอนุวัชพละ และเป็นผู้ดำเนินการประสานรับการชี้แนะ ช่วยเหลือจากการนิเทศภายใน และการนิเทศภายนอก โดยความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลหรือองค์กรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือมีภาวะผู้นำตามหลักสังคหพละนั้นเอง ผู้บริหารนำข้อมูลและคำแนะนำต่างๆ ที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นกว่าสภาพที่เป็นอยู่ซึ่งกล่าวได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำย่อมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นของนักเรียนในอนาคต

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะปฏิบัติหน้าที่เป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านหัวฝาย ตำบลนาชุมแสง อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำตามหลักผละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาและตระหนักว่าผู้บริหารเป็นผู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักผละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักผละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมภาวะผู้นำตามหลักผละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการโดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม คือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จำนวน 329 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) และสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดสถานศึกษาเป็นชั้นในการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามซึ่งผ่านตรวจสอบความถูกต้องและประเมินคุณภาพค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC : Index of item objective congruence) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านแล้วนำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จึงนำไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน นำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นได้เท่ากับ .99 หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปแจกแก่กลุ่มตัวอย่าง พร้อมไปรับคืนภายใน 1 สัปดาห์และตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกชุดภายหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว นำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยสถิติที่ใช้ได้แก่ค่าความถี่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test แบบ Independent sample) การทดสอบค่าเอฟ (F-test แบบ One-way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Fisher's Least Significant Difference : LSD) 2)

การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 6 คน และครูผู้สอน จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 12 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ทั้งนี้โดยเลือกจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์สูงในการปฏิบัติหน้าที่ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมภาวะผู้นำตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยภาวะผู้นำตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ครั้งนี้มีประเด็นที่สำคัญ นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ภาวะผู้นำตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยรวมมีผลอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักพละ 4 อยู่ในระดับมากทุกด้าน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า โดยทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีความรู้ความสามารถสูง จึงสามารถเข้ามาดำรงตำแหน่งดังกล่าวในสถานศึกษาได้เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ย่อมมีความเข้าใจ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นอย่างดีทำให้การบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นไปด้วยความถูกต้องตามที่ต้นสังกัดกำหนด ประเด็นนี้กล่าวได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีภาวะผู้นำตามหลักปัญญพละ และเมื่อเข้ามาดำรงตำแหน่งผู้บริหารก็จำเป็นต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ มีความอดทนอดกลั้นต่อสภาพปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นพร้อมมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆให้หมดสิ้นไป ทั้งมีความอุตสาหะที่จะพัฒนาโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าในฐานะเป็นผู้นำในการบริหารซึ่งนับว่าเป็นหน้าที่ที่จำเป็นต้องปฏิบัติในประเด็นนี้กล่าวได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีภาวะผู้นำตามหลักวิริยพละ รวมถึงการเป็นผู้บริหารจำเป็นต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตบริสุทธิ์ยุติธรรม ปราศจากอคติมีความซื่อตรงต่อการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อจะเป็นที่ไว้วางใจ เคารพและนับถือของบุคลากร ซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความราบรื่นด้วยดีในประเด็นนี้กล่าวได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีภาวะผู้นำตามหลักอนวัชขพละและผู้บริหารก็คือผู้นำในสถานศึกษา ซึ่งโดยทั่วไปผู้นำต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมีความเสียสละ แบ่งปัน โอบอ้อมอารีมีจิตที่สุภาพ บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม และปฏิบัติตนให้สมควรแก่ฐานะของตน ประเด็นนี้กล่าวได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีภาวะผู้นำตามหลักสังคหพละ กล่าวโดยสรุปคือ ตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาเอื้อต่อการปฏิบัติตามหลักพละ 4 ฉะนั้น ภาวะผู้นำตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมจึงอยู่ในระดับมากนอกจากนี้การปฏิบัติถูกต้องตามหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำมาบูรณาการให้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมอื่นๆ เช่น พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 สัมปยุตธรรม 7 เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูภัทรธรรมคุณ (2554,บทคัดย่อ) ได้ทำการ

วิจัยเรื่องการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรีโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหาร 4 อยู่ในระดับมากทุกด้านและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรพร พิพัฒน์พงศธร (2555) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเมืองนครสวรรค์จังหวัดนครสวรรค์พบว่า ภาวะผู้นำตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเมืองนครสวรรค์จังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักผละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ขนาดสถานศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน มีดังนี้

1) บุคลากรที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักผละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 แตกต่างกันไป ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากตำแหน่งหน้าที่ที่แตกต่างกันย่อมทำให้ภาระในการปฏิบัติงานแตกต่างกันไปด้วย ตำแหน่งผู้บริหารได้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับด้านการบริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะและเป็นผู้นำโดยตำแหน่ง ทำหน้าที่ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกทุกอย่างภายในสถานศึกษา ภาระงานจึงเอื้อต่อการรับรู้ในการปฏิบัติเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักผละ 4 ได้มากกว่าครูซึ่งทำหน้าที่สอนเป็นส่วนใหญ่และทุ่มเทเวลาส่วนมากในห้องเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยตรง ฉะนั้นความคิดเห็นของบุคลากรต่อภาวะผู้นำตามหลักผละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จำแนกตำแหน่งหน้าที่ จึงมีความแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระพาบ ขิตมาโร (ปีสะหวาด) (2556, บทคัดย่อ) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักพรหมวิหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระเดวิศณ์สุขถาวร (2559, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับปฏิบัติภาวะผู้นำตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ไม่แตกต่างกัน

2) บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักผล 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ขนาดสถานศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการปฏิบัติภาวะผู้นำตามหลักผล 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ในสถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลางบุคลากรทั้งผู้บริหารและครูมีการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด จึงส่งผลให้ผู้บริหารมีโอกาสดูแลการปฏิบัติเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักผล 4 ให้บุคลากรได้เห็นและรับรู้มากกว่าในโรงเรียนขนาดใหญ่ อีกทั้งขนาดสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ย่อมมีปัญหาในการบริหารสถานศึกษาที่แตกต่างกันไปด้วย เมื่อสถานศึกษามีปัญหาในระดับที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อการแสดงและปฏิบัติภาวะผู้นำตามหลักผล 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันไปด้วย ขนาดสถานศึกษาที่มีปัญหามาก ย่อมทำให้ผู้บริหารต้องแสดงและปฏิบัติภาวะผู้นำให้ประจักษ์มากยิ่งขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ ฉะนั้น บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน จึงมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักผล 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 แตกต่างกันไปด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระदेวิศม์ สุขขาวโร (2559) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า เมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษาที่แตกต่างกัน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล โยคานุกุล (2557) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมมีพฤติกรรมไม่แตกต่างกัน

3) บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักผล 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากบุคลากรที่มีการสั่งสมประสบการณ์การทำงานในระยะเวลาที่ต่างกัน ย่อมทำให้มีความเห็นและการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติภาวะผู้นำตามหลักผล 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรนุช โชติพิมพ์ (2555) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า ตามความคิดเห็นของบุคลากร โดยจำแนกตามประสบการณ์พบว่า มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมและรายด้านทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

สรุป

1. ภาวะผู้นำตามหลักผล 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านภาวะผู้นำตามหลักสังคหผล รองลงมาคือด้านภาวะผู้นำตามหลักวิริยผลและด้านภาวะผู้นำตามหลักอภินิหารผลตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านภาวะผู้นำตามหลักปัญญาผล

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักผล 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 มีดังนี้จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า โดยภาพรวม ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นโดยรวมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านภาวะผู้นำตามหลักวิริยผล ด้านภาวะผู้นำตามหลักอภินิหารผล ด้านภาวะผู้นำตามหลักสังคหผล มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านภาวะผู้นำตามหลักอภินิหารผล ด้านภาวะผู้นำตามหลักสังคหผล มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักผล 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้

1) ด้านภาวะผู้นำตามหลักปัญญาผล ผู้บริหารควรมีความรู้และมีความสามารถในการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปเป็นอย่างดีสามารถที่จะวางแผนและจัดการ ใช้ทรัพยากรทุกอย่างที่มีอยู่อย่างจำกัดที่สุด ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตามความเหมาะสมมากที่สุด พัฒนานักเรียนให้เป็นนักเรียนที่ดีมีคุณภาพ พัฒนาโรงเรียนให้เจริญรุ่งเรืองได้เป็นอย่างดีมีความสามารถในการนำหลักพุทธธรรมและทฤษฎีการบริหารแบบตะวันตกมาบูรณาการในการปฏิบัติงาน เพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดีผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์นำไปสู่การบริหารที่มีคุณภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2) ด้านภาวะผู้นำตามหลักวิริยผล ผู้บริหารต้องมีความพากเพียร มุ่งมั่น ขยัน อดทนในการบริหารสถานศึกษาตามขอบข่ายภาระหน้าที่ของผู้บริหารทุกประการ มีความอดสาหะในการบริหารสถานศึกษาอย่างมีส่วนร่วม มีความมุ่งมั่นในการนำการพัฒนาแบบ “บวร” (บ้าน วัด และโรงเรียน) มาบูรณาการใช้ในการพัฒนาสถานศึกษา อีกทั้งควรเป็นผู้มุ่งมั่นการบริหารสถานศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ในยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อให้เท่าทันกับสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาและผู้บริหารต้องมีความมุ่งมั่นในการใช้กลไกของการประกันคุณภาพการศึกษาตามวงจรของ PDCA

- 3) ด้านภาวะผู้นำตามหลักอนวัชขพละ ผู้บริหารต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีอคติในการบริหารสถานศึกษา ต้องเป็นผู้มีเทศการเรียนการสอนอย่างใกล้ชิด ด้วยใจที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม มีการสนับสนุนตรวจสอบ การวัดผลประเมินผลให้ถูกต้องและเที่ยงตรงตามระบบ และกระบวนการ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องบริหารงานในด้านงบประมาณให้เกิดความ โปร่งใส และตรวจสอบได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเกิดประโยชน์มากที่สุด มีความยุติธรรม ในเรื่องความก้าวหน้าหรือการพิจารณาเลื่อนขั้นแก่บุคลากรตามผลงาน โดยปราศจากอคติไม่มีความลำเอียง ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีแก่บุคลากรทุกคนภายในองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความตรงต่อเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ พร้อมปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเคร่งครัด
- 4) ด้านภาวะผู้นำตามหลักสังคหพละ ผู้บริหารต้องมีความเสียสละ แบ่งปัน ด้วยใจที่โอบอ้อมอารีมีวิจิที่สุภาพไพเราะ สงเคราะห์บุคลากรทุกคน และปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลายให้สมควรแก่ฐานะของตน ด้านการแบ่งปันนั้น ผู้บริหารต้องให้คำแนะนำและคำปรึกษาที่ดีแก่บุคลากรให้ความช่วยเหลือเมื่อบุคลากรประสบกับปัญหา ควรให้ทั้งกำลังใจ และให้ทั้งสิ่งที่เป็นวัตถุช่วยเหลือตามกำลัง บนพื้นฐานที่ถูกต้องเหมาะสม ทั้งมีน้ำใจ ให้อภัย ไม่ผูกใจโกรธ เมื่อบุคลากรมีผลงานดีเด่นก็ให้คำชื่นชม ใช้งานจากไพเราะสุภาพ เอาใจเขา มาใส่ใจเรา และควรเป็นผู้ที่บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม ชุมชน ช่วยงานส่วนรวมและควรปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับฐานะของผู้บริหาร เป็นแบบอย่างที่ดีในทั้งการกระทำและคำพูด มีความน่าเชื่อถือ น่าเคารพ ซึ่งควรปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลายด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลไปปฏิบัติ ควรนำผลการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลเพื่อส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการปฏิบัติที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาในการนำหลักพุทธธรรมอื่นๆ เช่น สิกขา 3 อธิติบาท 4 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 เบญจศีล เบญจธรรม สัปปุริสธรรม 7 เป็นต้น มาบูรณาการใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำ ของผู้บริหารสถานศึกษาในลักษณะอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. (2559). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2559. ขอนแก่น : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5.

- ธ สุนทรายุทธ. (2551). การบริหารจัดการเชิงปฏิรูป : ทฤษฎีวิจัยและปฏิบัติทางการศึกษา.
กรุงเทพมหานคร : เนติกุล.
- นฤมล โยคานุกุล. (2557). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- นวลจันทร์จันทนพ. (2559). การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร สถานศึกษา
สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรีระยองและตราด. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี).
- พระครูภัทรธรรมคุณ. (2554). การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร
4 โรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระदेวิศน์สุขถาวโร (ยี่มเนียม). (2559). ภาวะผู้นำตามหลักธรรมมาภิบาลของผู้บริหาร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). ธรรมานุชีวิต. นนทบุรี : สำนักพิมพ์
awakebooks.
- พระพาบ ขิตมาโร. (2556). ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักฆราวาสธรรม 4 โรงเรียน
ประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พัชรพร พิพัฒน์พงศกร. (2555). ภาวะผู้นำตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียน
มัธยมศึกษาในอำเภอเมืองนครสวรรค์จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2560 – 2579.
กรุงเทพมหานคร : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- อรนุช โชปิมพ์. (2555). ภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติ
ธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).